УДК: 811.111'342'42:316.346.2

КОМПАРАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ТА РОСІЙСЬКОМОВНОГО ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ

Шкворченко Н.М.
Міжнародний гуманітарний університет

Статтю присвячено вивченню офіційно-ділового дискурсу. У фокусі дослідження знаходяться особливості просодичного оформлення діалогічного англомовного та російськомовного дискурсу в квазіспонтанних ситуаціях офіційно-ділового спілкування. Експериментально-фонетичному аналізу піддано частотні характеристики реплік, що входять до складу діалогічних єдностей, виокремлених з офіційно-ділового діалогічного дискурсу. Проведене дослідження дозволяє провести компаративний аналіз просодичного оформлення офіційно-ділового діалогічного дискурсу англійською та російською мовами дало можливість проаналізувати суміжні характеристики та відмінності. Фонетичне дослідження сприяє вирішенню проблеми успішної міжкультурної комунікації у процесі офіційно-ділового спілкування.
Ключові слова: офіційно-діловий діалогічний дискурс, просодичне оформлення, частотні характеристики, діалогічна єдність, експериментально-фонетичний аналіз.

Постановка проблеми. Мовленнєве спілкування вважається одним з найважливіших видів людської діяльності. Воно є предметом вивчення різних наукових дисциплін: лінгвістики, соціології, соціальної психології, риторики, антропології та ін. Однією з найактуальніших проблем лінгвістики є міжособистісна комунікація, невід'ємною частиною якої виступає ділове спілкування [8]. Адже ділове спілкування не тільки відіграє важливу роль в різних видах професійної діяльності, а й безпосередньо визначає їх успіх [4]. Ділова комунікація враховує такі особливості партнерів, які вступають у ділові відносини, як їх соціальний статус, місце у службовій ієрархії, професію, національність, віросповідання, вік, характер і стать.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема вивчення специфіки англомовного офіційно-ділового дискурсу є однією з актуальних проблем сучасної лінгвістиці (Т.Р. Ананко, Т.Н. Астафурова, Г.Г. Буркитбаєва, Л.О. Введенська, Л.Г. Павлова, В.Л. Потапова). Ділове спілкування в наші дні проникає в усі сфери суспільного життя: в комерційну, ділову взаємодію вступають підприємства всіх видів і форм власності, а також приватні особи як приватні підприємці [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що в науковій і методичній літературі немає строгого визначення поняття «ділове спілкування», слід зазначити, що окремі аспекти його специфіки розглядалися в роботах багатьох вчених, якими були запропоновані різні підходи до його розуміння (Г.С. Ковальчук, Д. Мартин, Р.К. Потапова та ін.). У нашій роботі було прийнята дефініція ділового спілкування, запропонована Л.О. Введенською: «Ділове спілкування – це міжособистісне спілкування з метою організації та оптимізації того чи іншого виду предметної діяльності: виробничої, наукової, комерційної, управлінської і т.д.» [4, с. 37].

В результаті проведеного аналізу існуючих підходів до поняття ділового спілкування було виділено його чотири основні характеристики: регламентованість; дотримання учасниками рольового амплуа; підвищення відповідальності учасників за його результат; використання специфічного набору мовленнєвих засобів (В.І. Андрєєв, О.Я. Гойхман, Т.М. Надєіна, А. Айві).

Особливості ділового спілкування, як правило, мають певний вплив на поведінку учасників комунікації. По-перше, досить жорстка регламентація цілей і мотивів спілкування, способів здійснення контактів між співробітниками: за кожним працівником в організації нормативно закріплюється стандарт поведінки у вигляді стійкої структури формальних прав і обов'язків, якому він повинен слідувати (О.О. Мітрошенков). Відповідно у відношенні мовної поведінки очікується, що обмін відомостями між співробітниками носить не особистісний характер, а підпорядкований спільним рішенням службового завдання. По-друге, ієрархічність побудови організації: між підрозділами й співробітниками закріплюються відносини підпорядкування, залежності, нерівності [9]. Наслідком дії цього принципу для мовної комунікації виявляється активне використання вербальних засобів демонстрації соціального статусу учасниками ділового спілкування, а також проблема передачі інформації по ланкам ієрархічної піраміди і, відповідно, ефективності зворотного зв'язку (А.Ю. Панасик).

Актуальність роботи визначається тим, що її виконано у руслі загальної антропоцентричної тенденції сучасної функціональної лінгвістики, яка орієнтована на аналіз структури та організації комунікативної взаємодії, вивчення дискурсу та його категоріальної системи, стратегій керування дискурсом, що є особливо важливим для офіційно-ділового дискурсу.

Мета роботи полягає в з'ясуванні та аналізі гендерних особливостей просодичного оформлення англомовного офіційно-ділового діалогічного дискурсу, в якому беруть участь мовці однакових субординаційних рангів (начальники), а також створенні узагальненого тонального контуру чоловіка та жінки начальників.

Об'єктом дослідження виступають англомовні та російськомовні діалогічні єдності, що входять до складу офіційно-ділового діалогічного дискурсу.

Предмет дослідження становить частотні характеристики комунікантів в англомовному та російськомовному офіційно-діловому діалогічному дискурсі.

Матеріал дослідження складається з 50 діалогічних єдностей (ДЄ), виокремлених із 15 ділових

© Шкворченко Н.М., 2016

діалогів в акторському виконанні у квазіспонтанних ситуаціях спілкування загальним звучанням 40 хвилин. Необхідно підкреслити, що для проведення експерименту були відібрані ДЄ, комунікація в яких відбувається в практично ідентичних умовах – в кабінеті, конференц-залі, холі установи.

Проведення фонетичного експерименту скеровано на встановлення відмінностей просодичного оформлення ДЄ англійською та російською мовами в ситуаціях офіційно-ділового діалогічного спілкування [3].

Електроакустичному аналізу піддано наступні частотні характеристики:

– Ширина частотного діапазону ДЄ;

– Максимальні показники частоти основного тону (ЧОТ) у ДЄ;

Метою першого етапу було порівняння показників англомовних і російськомовних ДЄ.

Першими проаналізовано репліки англомовних ДЄ. Отримані результати представлені на рис. 1.

На наступному етапі було проаналізовано репліки російськомовних ДЄ. Отримані результати представлені на рис. 2.

Узагальнені результати компаративного аналізу англомовних та російськомовних діалогічних єдностей унаочнені на рисунку 3.

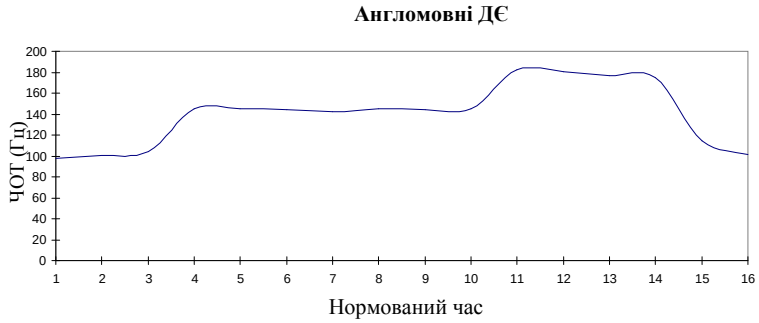

Рис. 1. Англомовні ДЄ

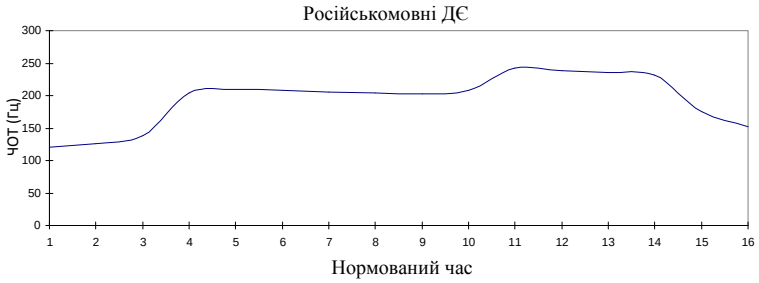

Рис. 2. Російськомовні ДЄ

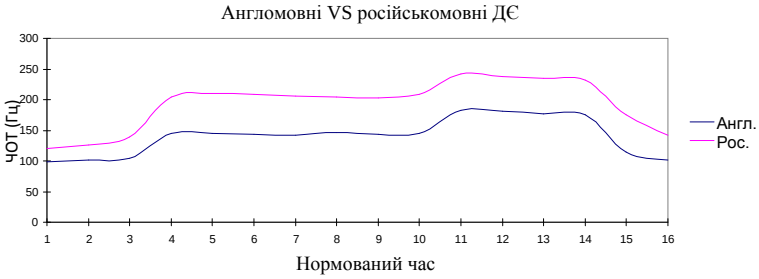

Рис. 3. Англомовні VS російськомовні ДЄ

Проілюстровані дані свідчать про те, що для російськомовних ДЄ характерний більш широкий діапазон ЧОТ (247 ГЦ), ніж для англомовних (154 Гц). Такі високі показники є характерними для офіційного російського мовлення, коли комуніканти намагаються якнайбільш чітко та зрозуміло донести свою думку до співрозмовника [11]. Крім того, російськомовним ДЄ властиві більш різкі коливання значень ЧОТ (120–247 Гц), що є типовим для ситуації, оскільки саме такі коливання дозволяють виділяти комунікативний центр висловлювання, привертаючи увагу комунікативного партнера до конкретного відрізку ДЄ [12].

У той самий час в англомовних ДЄ показники ЧОТ є значно нижчими та відрізняються більш плавними переходами (100–154 Гц), що є типовим просодичним оформленням стриманої комунікації в ситуації офіційно-ділових співвідношень.

Офіційно-ділове спілкування характеризується, як правило, чіткими етикетними нормами та шаблонами (вітання, запрошення до розмови і т.п.), тому різниця в діапазоні ЧОТ не може бути розцінена як емоційна, оскільки в вищеозначених ситуаціях комунікація відбувається в практично ідентичних, емоційно-нейтральних умовах [13]. Все вищесказане дає право констатувати, що російськомовна ділова комунікація може сприйнятися англомовним співрозмовником, як більш емоційна, напружена або навіть, недоброзичлива [14].

Таким чином, порівняльний аналіз просодичної структури діалогічних єдностей дав можливість зробити **висновок** про те, що частота основного тону є важливим фактором диференціації офіційно-ділової ситуації в англомовному діловому діалогічному дискурсі, а також не є специфічним фактором під час російськомовної комунікації в аналогічних умовах. Отримані результати є важливими для здійснення міжкультурної усної комунікації між представниками англомовної та російськомовної бізнес спільноти. Калькування просодичних норм оформлення ділового діалогу з англійської мови на російську та навпаки може викликати непорозуміння комунікантів. Оволодіння просодичними нормами іноземної мови є не менш важливим, ніж знання граматичних структур або лексичних одиниць, а під час усної діалогічної комунікації відповідні навички набувають особливого значення та є візитною карткою співрозмовника.

У **перспективі** планується проведення фонетичного аналізу офіційно-ділового дискурсу англійською та російською мовами з урахуванням гендерної належності комунікантів.

Список літератури:

1. Агапова С. Г. Основы межличностной и межкультурной коммуникации / Агапова С. Г. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 288 с.

2. Ананко Т. Р. Партнерська комунікативна стратегія в англомовному корпоративному дискурсі / Ананко Т. Р. // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Філологія». – Том 19 (58). – № 4. – Сімферополь, 2006. – С. 3-7.
3. Бровченко Т. А., Волошин В. Г. Методические указания по математической обработке и анализу результатов фонетического эксперимента / Бровченко Т. А., Волошин В. Г. – Одесса: ОГУ, 1986. – 48 с.
4. Введенская Л. А., Павлова Л. А. Деловая риторика / Введенская Л. А., Павлова Л. Г. – М., 2004. – 512 с.
5. Крючкова Т. Б. Некоторые экспериментальные исследования особенностей использования русского языка мужчиной и женщиной [Текст] / Т. Б. Крючкова // Проблемы психолингвистики. – М., 1975. – С. 186-200.
6. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Почепцов Г. Г. – К.: Спілка рекламістів України, Українська асоціація публік рілейшнз, 1996. – 175 с.
7. Рыжкина О. А., Реснянская Л. И. Психо- и социолингвистический анализ языкового портрета горожанина: Экспрессивы женщин и мужчин [Текст] / О. А. Рыжкина, Л. И. Реснянская // Живая речь уральского города. – Свердловск, 1988. – С. 39-47.
8. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації / Селіванова Олена Олександрівна. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. – 350 с.
9. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи / Скалкин В. Л. – Киев: Радянська Школа, 1989. – 158 с.
10. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі / Солощук Л. В. – Харків: Константа, 2006. – 300 с.
11. Шкворченко Н. Н. К проблеме исследования особенностей делового дискурса [Текст] / Н. Н. Шкворченко // Наука і освіта 2005: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Том 6. Мова, мовлення, мовна комунікація. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005. – С. 64-67.
12. Шкворченко Н. Н. Просодические особенности эмоционального воздействия в англоязычном деловом дискурсе [Текст] / Н. Н. Шкворченко // Актуальні проблеми філології та перекладознавства: Збірник праць та доповідей Всеукраїнської наукової конференції. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – С. 134-136.
13. Шкворченко Н. Н. Просодия как средство реализации интенции говорящего в деловом диалоге [Текст] / Н. Н. Шкворченко // Філологія і освітній процесс: 21 століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: 2010. – С. 161-165.
14. Шкворченко Н. М. Динамічний компонент інтонації як спосіб впливу в англомовних ділових діалогах // Науковий журнал «Одеський лінгвістичний вісник» (№ 4). – Одеса, 2014. – С. 309-312. – 360 с.
15. Яковлева Г. Г. Директивный дискурс в диалогическом пространстве разных языков (строевые и функциональные аспекты описания) / Яковлева Г. Г. – М.: Институт языкознания РАН, Тверской государственный университет, 2005. – 187 с.

Шкворченко Н.Н.
Международный гуманитарный университет

КОМПАРАТИВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОСОДИЧЕСКОГО ОФОРМЛЕНИЯ АНГЛОЯЗЫЧНОГО И РУССКОЯЗЫЧНОГО ОФИЦИАЛЬНО-ДЕЛОВОГО ДИСКУРСА

Аннотация
Статья посвящена изучению официально-делового дискурса. В фокусе исследования находятся особенности просодического оформления англоязычного и русскоязычного диалогического дискурса в ситуации официально-делового общения. Экспериментально-фонетическому анализу подверглись частотные характеристики реплик, входящих в состав диалогических единств, вычлененных из официально-делового диалогического дискурса. Проведенное исследование позволило провести компаративный анализ просодического оформления официально-делового диалогического дискурса на английском и русском языках. Фонетическое исследование способствует решению проблемы успешной межкультурной коммуникации в процессе официально-делового общения.
Ключевые слова: официально-деловой диалогический дискурс, просодическое оформление, частотные характеристики, диалогическое единство, экспериментально-фонетический анализ.

Shkvorchenko N.N.
International Humanitarian University

COMPARATIVE PECULIARITIES OF PROSODIC ARRANGEMENT IN THE ENGLISH AND RUSSIAN OFFICIAL BUSINESS DISCOURSE

Summary
The paper researches into official business discourse. The research focuses on prosodic arrangement of English and Russian official dialogic discourse. The phonetic investigation researches into the frequency in the dialogical unities, taken out of official dialogic discourse. The conducted instrumental phonetic investigation compares prosodic means of official dialogic communication in English and Russian, analyses common and different characteristics. Phonetic research leads to solving the problem of successful intercultural communication in the process of business interaction.
Keywords: official business dialogic discourse, prosodic characteristics, frequency, dialogic unity, instrumental phonetic investigation.